

Geleneksel Enstrümanların Güncel İmgelere Döngüsü

The Cycle Of Traditional Instruments To Current Images

Ayşe KARABEY TEKİN Merve DUYDU

Arş.Gör.Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Mimarlık Güzel Sanatlar ve Tasarım Fak. Grafik Sanatlar Bölümü, Sivas, Türkiye
Arş.Gör.Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Mimarlık Güzel Sanatlar ve Tasarım Fak. Grafik Sanatlar Bölümü, Sivas, Türkiye

ÖZET

Geçmişten güncel dâhil olan geleneksel kültür okumaları binlerce yılın birikimi neticesinde biçimlenerek zengin bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Bir araştırma alanı olarak sanat kültürü, kimlik, aidiyet ve bellek kavramları üzerine farklı bir bakış açısı sunma çabası içerisinde. Bu anlamda geleneksel enstrümanların değişik zaman dilimlerinde farklı kültürlerde farklı amaçlar için kullanıldıkları gözlemlenir. Buldukları dönemin coğrafı, kültürel, ekonomik, dinsel, siyasal ve sosyal özelliklerini geleneğe özgü tasarımlarından okumak mümkündür. Geleneksel enstrümanlar, güncel söylemlerde kimi zaman teknik deneyimlerle kimi zaman da renk, desen, motif ve formlar ile buluşur. Yitirilmeden güncel ulaşan bu dilin farklı sanat dinamikleri ile yeniden yorumlanması geçmişin belleklerde canlı tutulması ve kültürel bellek oluşturması açısından önemlidir. Bu bağlamda sanat pratiklerinde sanatçıların yorumları kültürün geçmiş ve gelenek üzerinden ele alınışı sanatçı eserlerinde güçlü bir araç olarak ele alınır. Bu çalışmada güncel sanat dinamikleri kapsamında geleneksel sanatlar ve üretim biçimlerinin güncel sanat alanındaki varlığının nasıl yorumlandığı farklı sanat pratikleri üzerinden yorumlanmaktadır. Bu doğrultuda kültürel mirasın özgünlüğünün güncelde bulunan disiplinler arası tasarımlarda nasıl yer aldığı ve geleneksel bağlamda hatırlatma dinamiğinin küresel boyuta taşınması amaçlanır. Paul Klee, Miriam Schapiro, Joyce Kozloff, Faik Ahmed, Gülçin Aksoy, İnci Eviner, ve Canan Dağdelen'in çalışmaları üzerinden kimlik, kültür, cinsiyet, aidiyet ve bellek kavramlarının güncel ve geleneksel olanın birlikteliğinde oluşan ilişkiselliğin ve gelenekselin üzerinde temellenen güncelliğin vurgusu yapılır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel, Güncel, Kültürel

ABSTRACT

Traditional culture readings from the past to the present are formed as a result of the accumulation of thousands of years and form a rich research area. As a research area, art tries to present a different perspective on the concepts of culture, identity, belonging and memory. In this sense, it is observed that traditional instruments are used for different purposes in different cultures in different time periods. It is possible to read the geographical, cultural, economic, religious, political and social characteristics of their period from their traditional designs. Traditional instruments sometimes meet with technical experiences and sometimes with colors, patterns and forms in current discourses. The reinterpretation of this language, which has reached the present day without being lost, with different artistic dynamics is important in terms of keeping the past alive in the memories and creating a cultural memory. In this context, the interpretation of the artists in art practices, the handling of culture through the past and tradition, is considered as a powerful tool in the works of artists. In this study, how the existence of traditional arts and production forms in the field of contemporary art is interpreted within the scope of contemporary art dynamics is interpreted through different art practices. In this direction, it is aimed to see how the authenticity of cultural heritage takes place in current interdisciplinary designs and to carry the dynamism of reminder in the traditional context to a global dimension. Through the works of Paul Klee, Miriam Schapiro, Joyce Kozloff, Faik Ahmed, Gülçin Aksoy, İnci Eviner, and Canan Dağdelen, the emphasis is placed on the relationality of the concepts of identity, culture, gender, belonging and memory combined with the contemporary and the traditional, and actuality based on the traditional.

Keywords: Traditional, Current, Cultural

1. GİRİŞ

Sanat alanı kültür kavramından yola çıkarak farklı yorumlarla pratiklerini ortaya koyar. Kültürel motiflerin hem yerel hem küresel değerlerde ulaşılabilmesi biçimsel ve kavramsal değerleri ortaya çıkarır. Sanatçıların kültür kavramı üzerinden motifleri ele alış şekli hem kendi kültürlerine ait hem de başka kültürlerle ait zenginliklerini anlatma biçimi açısından önemlidir. Sanatçının motifler üzerinden kültür kavramına küresel anlamda yaklaşımı sanat pratiğinin oluşumunda özel bir yer oluşturur.

"1920'lerden itibaren başlayan değişim süreci, sanatçıların tarihten gelen mirası uluslararası konumları arasında dengeli bir ilişki kurabilmeleri için gerekli bir değişimdi. Bu kültürel iç gelişim/ değişim sürecinde bir önceki neslin kavramsal yapısı bir sonraki nesle evrilmenin yol göstericisi oldu. Bu çerçevede motif kültür mirasımızın gelişiminde modernizmin arabuluculuğunu üstlendi" (Thursz, 2006: 1-2).

Kişisel üslupla yorumlanan motiflerin kültürlere ait farklılık gösteren sosyal, siyasal, dinsel, kültürel özelliklerin anlatımlarında kimi zaman yinelenerek sanat formuna dönüşmesi yaşamların temsili olarak sanat alanında değerlendirilir.

"(...) belirli bir etkinlik ya da deneyimi, yineleyen toplumsal uygulamalarla yapılmış olan geçmişin, bugünün ve geleceğin sürekliliği içine yerleştiren bir zaman ve uzam kullanma yoludur. Bütünüyle durağan da değildir, çünkü önceki kuşaklardan kültürel mirasını devralan, her yeni kuşak tarafından yeniden icat edilmek zorundadır"(Giddens, 1994:39-40).

Güncel sanat ile birlikte kültür, aidiyet, kimlik gibi kavramlara duyulan yakınlık sanatçıları tarafından kültürel motifler ve ilişkili olduğu nesnelerin yeniden yorumlama çabası içerisinde olurlar. Özü modernizme temellendirilen kültür kavramının sanat alanında kutsanan rolü post dönem ile birlikte büyür. Özellikle 1990'lardan güncel yalnızca ortaya çıkan eserlerin değişimi ile değil, yerellik, etnisite, kamusal alan gibi kavramların kullanılmaya başlanması

dikkat çekicidir. Yerellik kavramının sanatçılar tarafından vurgusu küresel alanda ses getirme beklentisi güncel sanat dinamiklerinin anlatım dili bu kavramsal çerçevenin yolunu açar.

Post dönem ile gelişen eklektik yapı içinde kültürel motiflerin kullanımı sanatçılar tarafından yeni ifadelerde gelenek ve gelecek örüntüsünde pratiklere referans oluştururlar. Gelenek ve onun getirdiği kültürel imajlar sanatçılara üretimlerini oluştururken kökensel ipuçları sağlar.

Günümüzün dünyasını, geçmişin olaylarıyla ve nesnelereyle nedensellik bağlantıları içinde bir bağlamda yani geçmişin, o anda yaşamadığımız olayları ve o anda algılamadığımız nesnelere bağlamında yaşarız. Bu da şimdiki zamanı, çeşitli geçmiş yaşantılarımızdan hangisiyle bağlantısını kurabilirsek ona göre yaşayacağımızı gösterir (Connerton,2014:9).

2. GELENEĞİN HATIRLAMA VE UNUTMA DENEYİMİ SÜRECİNDE GEREKLİLİĞİ

Küresel ölçekte teknolojinin gelişimi, bireysel beklentilerin farklılaşması ve artması geleneğin umulmasını karşılar. Zamansal olarak 19. yy. ortalarından bugüne uzanan süreci kapsayan bu unutma deneyimini yorumlayabilmek için toplumsal ve bireysel yaşamın sunduklarının çok iyi okunabilmesi gereklidir. Sıradan yaşamların içine bir anda girmiş olan teknolojik gelişmelerin geleneksel yaklaşımlar ile girdiği kargaşa mevcut yaşamları ve sahip olunan gelenekselliği terk etme eğilimi gösterir.

İnsanüstü hız, akılda tutulamayacak denli büyük oluşumlu kentler, emek düşüncesinin yerini alan sınırsız tüketim, kent mimarisinin kısa ömrü, kurulamayan insani ilişkiler, içinde yürünebilir sokakların ortadan kalkması hayatın anlamı diye nitelendirilebilecek ortak anılarda oluşan köklü değişimler ile yaşam erozyona uğruyor (Connerton, 2014:15).

Yaşamın en yalın halini hatırlamanın gün geçtikçe zorlaştığı, teknolojinin baş döndürücü hızı ile yapay zekâların öne geçtiği, aidiyet kavramının önemini arttığı, bir taraftan bütün tarihin yükünü sırtlanmış medeniyetlere beşiklik yapmış kentlerin birkaç günde yok olurken diğer taraftan ultra lüks bir yaşam kurmanın imkânları hazırlanır. Üç boyutlu teknolojilerle ulaşılamaz alanların ulaşılabilir hale gelmesi, android aletlerle insan iletişiminin gün geçtikçe azalması ve değişen değerler karşısında gelenek ile bağların kopmaması adına her türlü hatırlatma tanıklarının gerekliliği artmaktadır. Bu bağlamda gelişen ve değişen teknoloji ile unutma ve unutulmaları hatırlama gerçeği geçmiş ritüeller, mitler, mekânlar, nesnelere, kokular, sesler vb. hatırlatma tanıkları ile şimdinin içine girmeye zorunlu kılar.

Unutma ve hatırlama deneyiminde sosyal, siyasal, psikolojik, kültürel, tarihsel, bireysel ve toplumsal yaşanmışlıklar unutma ve hatırlama eyleminin şeklini belirlemede etkili olmaktadır. Geleneğe dair yeniden üretilebilirlik noktasında geçmişe ait olan kültürel olanı refere etmektedir. Tarih, kök, kimlik ve geçmişin neyi hatırlattığı sorusu ile güncelde yorumlanan üretim biçimlerinin hatırlama deneyiminde kültürel mirasın özgünlüğünün ve dinamizminin gelecek kuşaklara aktarılması vurgusuna yönelir. Hem mekânın ve tarihin hem de zamanın gerçekliğinin hatırlanması var olmanın zorunlu koşulu olarak insanların karşısına çıkar. Geleceğin tarihsel kategoride hatırlama eylemi ile kurduğu ilişkisi var olmanın biricik deneyimini ifade eder. Tarihsel materyalist anlayış geçmişe dair yaşanmışlıkların insanların bireysel ve toplumsal o dönemin ürünlerinin oluşturulması ve mevcut toplumsal yapının, siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerinin, düşünsel dünyasının, bilim teknik ve sanat alanındaki gelişmelerinin doğrudan veya dolaylı ilişkisini anlatır.

“Tarihsel materyalizm geçmiş biriciksel (unique) bir yaşam deneyimi olarak kavramımıza yönelir.” (Benjamin, 2008:169)

İçinde bulunulan güncel dönem postmodern, dijital, gerçek üstü, sanal gibi birçok kavram ile adlandırılır. Teknolojinin gelişim ve değişimine dayanan bu kavramlar sanat alanında da kendini gösterir. 18. Yüzyıldan itibaren gelişen sanat akımları aracılığı ile başlayan yaşanan güncel dönem içerisinde sanatsal olayların ve söylemlerin hızla ortaya çıkması ile devam eden süreçte kültürel, sosyal, siyasal ve tarihsel konulara atıfta bulunarak farklı sanat pratikleri ile vücut bulur. Post dönem ile birlikte değişen sanat alanındaki yaklaşımlar, sergileme mekânlarının sınırsızlığı ve teknoloji olanakları ile gerçekleştirilen ifade biçimleri tüm gelişimlerin biçimciliğine karşı güncel bir sığınma duygusu ile yeniden geleneğe ve geçmişe yönelir. Günlük yaşama dair her şeyin sanat alanında formalize edilmiş durumu bireyin ne denli yabancılaştığının farkındalığının oluşması ile kültürlere ait duyarlılığın evrensel niteliği ile ön plana çıkar. Bu bağlamda geleneksel sanatlar ve üretim biçimlerine ilgi duyulması geçmiş ve geleneğin sanat alanında nerede durduğu, sanatsal üretim aracılığı ile küresel tekdüzeliğe karşı özgün kimliğin öne çıkması bir denge unsuru oluşturur.

Geleneklerimiz göreneklerimiz örf ve adetlerimiz görünüşte değişse de temelde aynı kalmaktadır. Kültürümüz bizi biz yapan diğer milletlerden ayıran en önemli özelliklerimizdir. Sanatçının tasarım yaparken eserinde kullandığı dil kendi zamanının dilidir (Kaynar, Çakmakçeme, t.y. :353).

Bu bağlamda tarihsel konumda durağan olan geleneğin enstrümanlarının yeniden yorumlanan güncel formlar üzerinden, sürecin dinamizminin karşılaştırmalı bir yöntemle ifade edilmesi geçmişin gerçekliğinin hatırlama ve

unutma deneyimi üzerindeki ağırlığını ön plana çıkarır. Merak edilen gelecek üzerinden, geçmişin yaşanmışlığı bireysel ve toplumsal yapının değişmesinin etkisi ile ‘eskiye özlem’ söylemi güncelde geçmişe ait olanın buldukları alandan farklı bir uzamın içerisine yerleştirilmesi hatırlama eyleminin gerçekleşmesinin mümkün alanını oluşturur.

“İnsan açısından bakıldığında, geçmişle gelecek arasında kökten bir bakışsızlık vardır. Bizim içimizdeki geçmiş, kendisine yankı bulmuş bir sestir. Artık biçimden başka bir şey olmayana bir güç vermiş oluruz böylece, hatta daha da ileri gidip, biçimlerin çokluğuna tek bir biçim kazandırıyoruz da diyebiliriz. İşte, bu birleşim sayesinde geçmiş gerçekliğin ağırlığını kazanmış olur. Ne var ki, gelecek isteğimiz ne denli ileri doğru atılsa bile, derinliği olmayan bir perspektiftir. Gerçekle arasında hiçbir sağlam bağ bulunmamaktadır” (Cogito, 1997: 63).

Sanatın geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bir köprü görevi üslenmesi ve bu bağın dinamizmi bağlamında kültüre ait maddi ve manevi izleri motifler aracılığı ile aktarması kültürel geçirgenliği de beraberinde getirir. Kültürün yaşayan bir kavram olarak motifler üzerinden okunması güncel sanat pratikleri içinde sanat objesi olarak yer edinir. Güncel sanat pratikleri etrafında geleneksel motiflerin dokümantasyonu anlam düzeyinde kültürlere ait okumalar sunar. Biçim ve form düzeyinde kişiselleşen anlatımlar kültürel, politik ekonomik ve coğrafi farklılıklar üzerinden bir denge unsuru oluşturabilmesi sanatın işlevi olarak sanatçı bağlamında okunur.

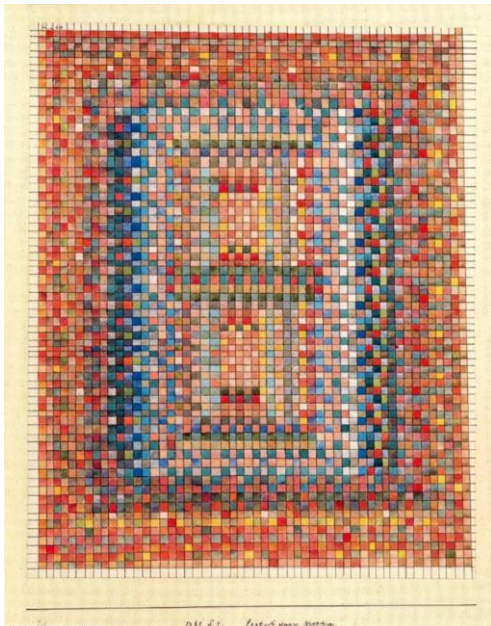
“Motifin tarihi çağdaş Türkiye kültürünün yerleşik bir parçasıdır. İslam sanatında ise motif geometri ile arasında kurduğu yakınlığı büyük anlatılarla ortaya koyar. Süregelen geleneklerin örf adet ve inançların aktarıldığı bu anlatıların çerçevesi hem gelenekte hem de el sanatları mimari müzik ve tarihte ortaya çıkar. Bu motifler tıpkı farklı anlam katmanlarıyla örülü ikonalar gibi farklı biçimlerde okunabilir” (Thursz, 2006: 1-2).

Farklı anlatım biçimleri ile yinelenen motifler izleyicilere kendi hatıralarında gezinme alanı sağlar. Sanat alanında bir taraftan kendi temsilleri üzerinden bir ifade ve biçim oluşturmaya çalışırken diğer taraftan oluşturulan sanat pratikleri tarihsel bağlamda geleneği şimdide konular. Şimdide güncel olanın zaman zaman ve uzam kapsamındaki geleneğe gönderme yapması kültürel ve tarihsel devamlılık açısından geleneğe ait olanın geçmişin referansı ile güncelle taşınması zamanın ötesinde önemini vurgular. Yeni biçim dilinin kültürel etki aktarımını koruyan alternatif bir eğilim göstermesi hatırlatıcı olarak geçmişin güncelde korunmasını sağlar ve bunları sürekli kılar.

3. GELENEKSELDEN GÜNCELE SANAT DENEYİMLERİ

Üretmek ve oluşturmak insanların geleceğe yönelik iz ve bellek oluşturma isteği içgüdüsel olarak her zaman var olabilme kaygısı ile eşdeğerdir. Hem varlık hem de anlam bakımından nesiller arası bir niteliğe sahip olan bu kaygı kimlik, aidiyet ve kültür kavramları ile olan ilişkinin geleneksel enstrümanların nesillere aktarılmasının gerekliliğini ortaya çıkarır.

Geleneksel olana ait söylemlerdeki farkındalıklar küreselleşme arzusu ile yaşanan topluma özgü bir temsilin yaratılması ve kendine has biçimleri oluşturulmasıyla doğru orantılıdır. Geleneksel olanı temsil eden kişinin saklama, karşılaşma, hatırlama ve unutma deneyimleri ifade biçimini oluşturur. Bu biçimlerin sanat alanına yansması kimlik, aidiyet, etnisite, cinsiyet, yerellik gibi kavramların sorgulanmalarını güncelle taşır. Geçmiş ve geleneğin karşılaşma durumu geçmiş, gelecek ve şimdi arasında yaşanan diyalogun maddi ve manevi kültür unsurlarının aktarımında estetik tavrın ifade edilmesi açısından aralıksız devam eder.

Resim 1: Paul Klee, 1931, (Portal of a Mosque) Anıtsal Cami Kapısı, (Watercolor)suluboya, 37.5x29cm. Staatliche Müzesi, Kaynak: <https://wikioo.org/tr/paintings.php?refarticle=8LT47C&titlepainti>

Sanatta optik-fiziksel yaklaşımın iflas etmesinden bahseden Paul Klee gibi sanatçılar, (soyut ifade ve bakış açısının söylemini Batı diliyle tekrar yorumlama çabası içine girmişlerdir. Bu anlamda başka kültürlerin motiflerindeki anlatımı sanat mecrasına dâhil ederek geleneğin okunmasını sağlamışlardır. (Resim 1) 1928 yılında Tunus ve Mısır'ı ziyaretinde etkilendiği imgeleri çalışmalarına yansıtarak, doğunun imgesel kültürünü kendi anlatım diline yansıtan Paul Kleeden şimdide güncel sanat pratiklerine konu olarak kültürel motiflerin yorumu ve gelenekselin aktarımında yol gösterici olarak bahsedilebilir (Yücel, 2021: 30).

Resim 2: Installation view of "Surface/Depth: The Decorative after Miriam Schapiro." Photo by Jenna Bascom. Courtesy of The Museum of Arts and Design. 1976 183x183

Kaynak: <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-miriam-schapiros-feminist-work-transcended-art-craft>

Desen ve Dekorasyon Hareketinin öncüsü olan Miriam Schapiro 1976 yılında ("Surface/Depth: The Decorative after Miriam Schapiro") açmış olduğu sergi sanatçının yirmi dokuz eserini ve onun eserlerden etkilenen dokuz sanatçının eserlerini yan yana getirmiştir. Sanatçının kolajları dönemin feminist terminolojisinde "famaaj" olarak nitelendirilir. Çalışmalarında dekoratif öğeleri barındıran famaajları ile sanat ve zanaat karşılaşması üzerinden kadın deneyimlerini sanat alanına taşır. (Resim 2) Sanatçı "Greetings from England", "İngiltere'den selamlar" mesajıyla işlenmiş farklı malzemelerden oluşan mendil ile minimalizmin geometrik formlarını el örgüsü dantellerin ve diğer ev yapımı el işlerinin nostaljik cazibesıyla aktarmıştır (<https://www.wnyc.org/story/review-miriam-schapiro-soon/>).

"Miriam Schapiro da dekoratif motifler kullanmaya devam etmiştir; ancak şu anda bunları, yaratıcı kadın kişiliğine yönelik arayışlarında kullanıyor"(Antmen,2012: 31).

Modern döneme kadar gelenek ve kültüre ait unsurların estetik değerlere dönüşmesinin ve sanat alanına dâhil edilmesinin ulusallık kavramı ile şekillendiği görülür. Ancak gelişen ve değişen yaşam koşulları ile yenedünya düzeninde toplumların ekonomik, sosyal, kültürel siyasal alanlarda var olma girişimleri geleneğin ve kültürün güncel yaklaşımlarla özellikle 1970'li yıllardan itibaren etkileşimli alanların sanatçılar tarafından ayrı ayrı formlar içinde biraradalığı sağlayan birikimin köklü dilini güncelleştirir.

"Kültür sanat ilişkileri, toplumların düzenli yaşamak için kullandıkları kimi zaman etnik coğrafya kaynaklı, kimi zamanda baskın kültürlerin kültürleşme potansiyeline bağlı olarak gelişmektedir" (Şentürk, 2015: 200).

Resim 3: Joyce Kozloff, 1979, Tibor de Nagy Galerisi'nden Bir İç Dekor / An Interior Decorated, Tibor de Nagy Gallery,

Kaynak: <http://www.joycekozloff.net/1978-1980-an-interior-decorated/88ra1kft6ilrj1pvqq137fqarwhm8y>

Joyce Kozloff zanaat, desen ve dekorasyon mecralarından yola çıkarak kumaş, çini, taş baskı gibi malzeme ve tekniklerle oluşturduğu enstalasyonlarını etnografik bir kültür okuması biçiminde sunarken (Resim 3) iç mekân

dekorasyonunu anımsatan enstalasyonlarında “dekoratif” sözcüğüne duyulan olumsuz düşünceye karşıda bir anlam yüklenmesine gönderme yapar.

“1970’li yıllarda kadınlara özgü sanatın temellerini araştıran Joyce Kozloff, kadın üretimiyle özdeşleştirilen el sanatı, zanaat, dekorasyon gibi olgulardan yola çıkarak daha ‘minör’ görülen bu üretimleri güzel sanatlar mertebesine yükseltmenin çeşitli yollarını denedi. Kadınların ürettiği el sanatları ürünlerinde yüzyıllarca kullanılan motiflerin izini sürerek bunları çağdaş sanata uyarlayan Kozloff, dönemin önde gelen akımlarından minimalizm ve kavramsal sanata karşıt bir tavır içinde, sanat ortamının 'dekoratife yönelik kaygısının üzerine gitti” (Antmen, 2012: 29).

Resim 4: Faik Ahmed “Sculptures // “Carpet Equalizer,” 201

Kaynak: <https://www.yellowtrace.com.au/faig-ahmed-deconstructed-rugs/>

Bakü’de yaşayan sanatçı, merkezini halıların oluşturduğu eserlerinde geleneksel imgeleri deforme ederek, resim, video heykel, enstalasyon vb. pratikler aracılığı ile yeniden şekillendirip başka boyutlarda görüntülerden teknolojik imgelerle birleştirerek tekstilin sahip olduğu geleneksellik algısını kırmaktadır. (Resim 4) Sanatçı dijital desenleri geleneksel dokuma kompozisyonları üzerine yerleştirerek cesur optik illüzyonlara sahip formlar yaratıp halıları üç boyutlu formalara dönüştürmektedir. Faig Ahmed bunu yaparken geleneksel yöntemlerden kopmadan, durağan nesnelere değiştirerek onları uzamsal derinliklere ulaştırmaktadır. Sanatçıya göre halının geleneksel motif ve tasarım şemasına ait belirli hatları ve bordür sınırları kendisi için kültürel inançları ve yazılı olmayan sosyal kuralları sembolize etmektedir. Bu sebeple yaptığı deformasyon tekniklerinin temelleri, toplum tarafından çok önceden kurgulanmış ve kabul edilmiş bir takım kalıpları kırmak ya da aslında öyle olmadıklarını ifade etmek amacını taşımaktadır (<https://www.yellowtrace.com.au/faig-ahmed-deconstructed-rugs/>).

Resim 5: Gülçin Aksoy Motif: Modernizmin Arabulucusu” sergisi 2006 Borusan Kültür ve Sanat Merkezi

Kaynak: <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/205165>

Sanatçı Gülçin Aksoy (Resim 5) üzerinde “Vazgeçtim” yazısı bulunan halısı ile Türk geleneğinde büyük önemi olan halıcılık sanatına motifsizde bir gönderme yapılacağını ifade etmektedir (<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/205121>).

Resim 6: İnci Eviner "Motif: Modernizmin Arabulucusu" sergisi 2006 Borusan Kültür ve Sanat Merkezi
Kaynak: <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/205165>

Sanatçı yerleştirmesinde (Resim 6) 19. Yüzyıl batı ve İslam dünyası bitki ve hayvan motiflerini anımsatan metaforları ile güncelde toplumsal, politik ve sosyo-kültürel koşullar içerisinde kadın, toplumsal cinsiyet vef kimlik politikalarına kendine özgü bir ifade alanı oluşturmaktadır (<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/205121>).

Resim 7: Canan Dağdelen, Canevine dot Porcelain, fine steel cord 150 x 130 x 150 cm, 2007 Photo: © Emre Ogan
Kaynak: <http://canandagdelen.com/works/works-2007/canevine-dot/>

Resim 8: Canan Dağdelen, Selâm "Mahya" Lightinstallation of texts for mosques 2nd Prize, Mahya Competition, Istanbul 2010 / European Capital of Culture Agency 2010 Visualization: Matthias Ecker
Kaynak: <http://canandagdelen.com/works/works-2010/selam/>

Canan Dağdelen gün geçtikçe küreselleşen dünyada önem kazanan bir mesele olarak geçmiş, çocukluğuna dair anıları uzamsal ve mimari belleği çalışmalarında ele alır. Otobiyografik nitelikte ve Türk kültürüne ait temsilleri form üzerine aktarır. (Resim 6) Sanatçının çalışmalarında kullandığı dot formunda ve minyatür somut yapılar olarak, uzamda kaybolmuş halde beliren temel formlar İslami mimarinin temel formu olarak görülen kubbeli yapı formundan etkilenir. Uzamda kaybolmuş olarak bulunan bu temel form dünyada ter arama eylemini temsil eder. Dağdelen'in dot yerleştirmeleri, mimari mesajlar ve yazılı sözler olarak havda süzülüyormuş hissi uyandıran esrareniz büyümlü yapıları oluştururlar. (Resim 7) "İstanbul camilerinin kubbelerinden görünmeyecek şekilde asılmış, noktalardan oluşmuş, kısa sürede gözden kaybolan ışıktan taşlar ya da Ramazan ayında minarelerin arasında karanlık gökyüzüne karşı yanan geleneksel mahya dilekleri ve duaları gibi uzamda yankılanarak uzamın algılanışını dönüştürürler"(http://canandagdelen.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/05/LLefairve_CD_on_Space_and_Memory_tuerkisch.pdf).

4. SONUÇ

19. yüzyılın sonu 20. yüzyıl başlarında savaş sonrası değişen ve yenilenen dünyanın gösterdiği gelişim birçok disiplinin kendini sorgulamasını tanımların ve alanların ayrımlarının yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda sanat alanında değişen ve gelişen görsel vizyon yeni medyumların aracılığı ile geleneksel kültürün yorumlanmasında etkili olmuştur. Geleneksel enstrümanların güncelde şekillenen yorumu belleksel olanın anlamının açıkça ortaya çıkmasında da etkin rol üstlenmiştir. Bu bağlamda geçmişin ritüeli şimdi ve geleceğin ritüelleri ile yer değiştirirken ortaya çıkan çalışmalarda birey ve toplum arasındaki ilişki gelenek ve gelecek örüntüsünün bileşeni olarak izleyiciye değişik mekân ve zamanlarda sunulur. Farklı disiplinlerden farklı sanatçıların pratiklerinde geleneksel enstrümanlardan yola çıkılarak oluşturulan biçim ve formlar yapıldığı kalıptan çıkartılarak yeni mecralara girer. Unutma eyleminin kolaylıkla gerçekleştiği küreselleşen dünya içerisinde yerel ve kültürel öğelerden yola çıkarak özgün anlatım dilini oluşturan sanatçılar köklerini geleceğe aktarır ve kültürel anlam düzeyinde güncel sanat pratikleri aracılığı ile sonsuz bir döngüde aktarmaya devam eder. Sanatçıların çalışmalarında hem geleneksel hem de güncel olanları birleştirerek kullanmaları farklı zaman dilimlerinin dönüşüm ve hatırlatma eyleminin gerçekleşmesinde ve yavaş yavaş kopmakta olunan değerlerin canlı tutulması hususunda önemi yadsınamaz. Gelenegin yeni söylemlerin sentezi ile kültürel okumalar yaparak küresel boyuta taşınması amaçlanır.

KAYNAKÇA

1. Antmen, Ahu. (2012). Sanat ve Cinsiyet. İstanbul: İletişim Yayınları
2. Bachelard, Gaston. (1997). Anın Sezgisinden Seçmeler. Cogito, cilt/sayı, s. 59,63
3. Benjamin, Walter. (2008). Pasajlar (Çev. A. Cemal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
4. Connerton, P. (2014). Toplumlar Nasıl Anımsar?. (Çev. A. Şenel). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Eserin Orijinali 1992'de yayınlandı).
5. Connerton, P. (2014). Modernite Nasıl Unutturur. (çev. K. Kelebekoğlu). İstanbul: Sel Yayıncılık. (Eserin Orijinali 2009'da yayınlandı).
6. Giddens, A. (1994). Modernliğin Sonuçları (Çev. E. Kuşdil,). Ayrıntı Yayınları
7. Kaynar, Hülya. Çakmaktepe, M. Fatih, (t.y.) Geleneksel El Sanatlarının Çağdaş Tasarımlarla Modernize Edilmesi (Ed. Kenan Haspolat, F.Evren Daşdağ). Diyarbakır Geleneksel El Sanatları cilt 1. Ankara: Korza Yayıncılık, s. 345,357
8. Modernizmin Arabulucusu: Motif Sergi Kataloğu , (Pattern: Modernism as Mediator) Küratör: Michele Thursz, Borusan Sanat Galerisi, İstanbul 2006
9. Şentürk, G. (2015). Kültürel Yapısalcılık Bağlamına Sanatta Kimlik Arayışları, Sanatın Değişkenleri Bağlamında Kentsel Adalet, s. 199
10. Yücel, Ş. (2021). Çağdaş Sanatın Objesi Olarak Kültür, Fine Arts (NWSAFA), D0270, 2021; 16(1): 24- 41

İnternet Kaynakları:

11. <https://www.wnyc.org/story/review-miriam-schapiro-soon/> Erişim Tarihi: 14.06. 2022
12. <https://www.yellowtrace.com.au/faig-ahmed-deconstructed-rugs/> Erişim Tarihi: 10.06.2022
13. <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/205121> Erişim Tarihi: 04.06.2022
14. http://canandagdelen.com/wordpress/wpcontent/uploads/2012/05/LLefairve_CD_on_Space_and_Memory_tuerkisch.pdf. Erişim Tarihi: 14.06.2022

Görsel Kaynakları:

15. Resim 1: <https://wikioo.org/tr/paintings.php?refarticle=8LT47C&titlepainti> Erişim Tarihi: 10.06.2022
16. Resim 2: <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-miriam-schapiros-feminist-work-transcended-art-craft> Erişim Tarihi: 16.06.2022
17. Resim 3: <http://www.joycekozloff.net/1978-1980-an-interior-decorated> Erişim Tarihi: 10.06. 2022
18. Resim 4: <https://www.yellowtrace.com.au/faig-ahmed-deconstructed-rugs/> Erişim Tarihi: 10.06.2022
19. Resim 5: <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/205165>) Erişim Tarihi: 04.06.2022
20. Resim 6: <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/205165> Erişim Tarihi: 04.06.2022
21. Resim 7: <http://canandagdelen.com/works/works-2007/canevine-dot/> Erişim Tarihi: 14.06.2022
22. Resim 8: <http://canandagdelen.com/works/works-2010/selam/> Erişim Tarihi: 14.06.2022